

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

תמורה יד | כתיבת תורה שבעל פה

גם התורה עוברת תמורה

האגדות במסכת תמורה מעטות, אבל הן יכולות ללמד הרבה על עולם האגדה התלמודי בכלל.

בקרוב לומדי האגדות שבגמרא עולה לפעמים שאלה: האם האגדה שמוזכרת בדף הגמרא מובאת בו בכוונה, מתוך קשר למסכת, או שהיא עלתה בראשם של עורכי הגמרא באופן אסוציאטיבי? לפי האפשרות השנייה, יכול להיווצר מצב שדפים שלמים מופיעים בגמרא רק "במקרה", בגלל משפט אחד שהתקשר לדברי הגמרא, וממנו הגמרא כבר התגלגלה הלאה. המקרה שלנו יכול לחזק את האפשרות הראשונה.

אמירה קצרה של רב דימי יוצאת מפרופורציות. רב דימי שומע בארץ ישראל שנסכים קרבים רק ביום ולא בלילה, וזכר מיד שרב יוסף אמר אחרת, ובגלל זה פירש את דברי התנאים באופן דחוק. רב דימי, שחי דורות רבים לפני המצאת הטלפון, אומר בתגובה: לו הייתי יכול, הייתי כותב עכשיו מכתב ושולח לרב יוסף את ההלכה הזו. על זאת מתפלאות הגמרא: האמנם אפשר להעלות הלכות על הכתב, והרי תורה שבעל פה אסור לכתוב? מסקנתה היא שבמצבים מסויים אין ברירה אלא לכתוב את ההלכה כדי שלא תישכח. "עת לעשות להי'", אומר הכלל על פי הפסוק מתהילים, "הפרו תורתך".

התמיהה של הגמרא על אמירתו של רב דימי, שאולי התכוון רק לרצון תאורטי ולא עלה על דעתו לשלוח באמת מברק לבבל, נראית צדדית לדיון על הנסכים. אפשר היה לומר שהקשר בינה ובין הדיון בגמרא אינו מהותי, אלמלא היינו מוצאים בדף הבא אגדות באותו נושא בדיוק: "שלושת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה"... שם ההקשר אחר, ובכל זאת עולה שוב הבעיה של שכחת ההלכות.

אם הגמרא חוזרת דף אחרי דף על אותו נושא, גם אחרי שהיא החליפה נושא לכאורה ואפילו עברה לדבר על משנה אחרת, אות הוא שהנושא קשור מהותית לתוכן המסכת או הפרק.

אפשר להסביר כי האגדות מתקשרות למשנה על תמורה בקרבנות ציבור. את הקדושה של קרבנות הציבור אי אפשר להמיר, לפי המשנה. מצבו של היחיד יכול להשתנות, אבל הציבור אינו משתנה. בהמשך הבדל זה מתחדד עוד יותר, כשהגמרא מביאה את האמירה כי "אין ציבור מתים", בניגוד ליחיד שיכול למות ולהותיר אחריו קרבן שלא הוקרב. אכן, הציבור נשאר קיים, אך האם זה אומר שכל קדושה ציבורית אינה ניתנת לשינוי? כאן מתמודדת הגמרא עם תופעה עמוקה יותר של שינוי בהופעת התורה. מתברר כי הקדושה של התורה הכללית אינה חסינה מפני שינויי הזמן, והיא עלולה להישכח. כתיבת התורה שבעל פה היא סוג של תמורה – היא ממירה את התורה שבכתב בתורה שבעל פה. עקרונית התורה יציבה

כי סליק רב דימי, אשכחיה לרב ירמיה דיתבי וקאמר משמיה דרבי יהושע בן לוי: מנין לנסכים הבאים עם הזבח שאין קריבין אלא ביום - ת"ל ולנסכיהם ולשלמיכם, מה שלמים - ביום, אף נסכים - ביום. אמר: אי אשכחיה דכתיב איגרתא, שלחי ליה לרב יוסף ולא תיסמי מנחת נסכים...

ואי הוה ליה איגרתא, מי אפשר למישלחא? והא אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן: כותבי הלכות כשורף התורה, והלמד מהן - אינו נוטל שכר! דרש ר' יהודה בר נחמני מתורגמניה דר"ל: כתוב אחד אומר כתוב לך את הדברים האלה, וכתוב אחד אומר כי על פי הדברים האלה, לומר לך דברים שעל פה - אי אתה רשאי לאומרן בכתב, ושכתב - אי אתה רשאי לאומרן על פה. ותנא דבי רבי ישמעאל: כתוב לך את הדברים האלה - אלה אתה כותב, אבל אין אתה כותב הלכות!

אמרי: דלמא מילתא חדתא שאני; דהא רבי יוחנן ור"ל מעייני בסיפרא דאגדתא בשבתא, ודרשי הכי: עת לעשות לה' הפרו תורתך, אמרי: מוטב תיעקר תורה, ואל תשתכח תורה מישראל.

ונצחית, אבל בפועל אפילו היא זקוקה להמרה כלשהי כדי להתקיים בעולם.

גם אם לא לזה התכוונה בגמרא, ודאי הייתה לה כוונה עמוקה בהבאת הנושא הזה פעמיים בפרק, למרות הקשר הרופף לתוכן הסוגיה (לפחות בדף שלנו). בייחוד לאור האורך הבולט של הסוגיה האגדית. הבנת האגדה צריכה להיעשות מתוך ההקשר המחשבתי של הפרק והמסכת, אין לזה תמורה..